
Economie

Ongelijkheid en (klassiek-)liberalisme

door Ton Appels

In het klassiek-liberalisme staat ‘vrijheid’ centraal (Van de Haar & Van Schie).¹ De vrijheid van het individu om zijn eigen leven vorm te geven en zo min mogelijk gehinderd te worden door extern opgelegde beperkingen, met inachtneming van morele principes en de impact op anderen, wordt als een cruciale verworvenheid van de Verlichting beschouwd. Naast de intrinsieke waarde van het vrij zijn als zodanig, worden talrijke positieve *effecten* van vrijheid beklemtoond; van economische groei dankzij de activiteiten van vrije ondernemers tot briljante kunstuitingen van vrije, creatieve kunstenaars. En van het zich op eigen initiatief inzetten voor goede doelen tot het leveren van toppresta-

ties in de sport op basis van talent, discipline, oefening en training, enzovoort.

Deze nadruk op vrijheid staat in schril contrast met de ongemakkelijke verhouding van het klassiek-liberalisme tot ‘ongelijkheid’. Daar waar vrijheid wordt geprezen in talloze lofzangen, wordt ongelijkheid veelal als een noodzakelijk kwaad gezien. In discussies over deze thematiek worden klassiek-liberalen doorgaans in de verdediging gedrongen en de felste criticasters focussen zich op deze in hun ogen onaanvaardbare en immorele consequenties van het klassiek-liberalisme (Van Hees e.a. 2014).²

Dat ongelijkheid in bepaalde opzichten, en mede afhankelijk van de mate daarvan, als (buitengewoon) kwalijk wordt gezien, is alleszins begrijpelijk. Het is niet voor niets dat alle grote religies de gelijkheid van de mens voor God prediken (althans als die mens zich aan bepaalde normen houdt) en dat de waarschijnlijk invloedrijkste seculiere ideologie – het marxisme in al zijn verschijningsvormen – gelijkheid benadrukt (ook al is de praktijk vaak geheel anders). Je hoeft geen gelovige of marxist te zijn om een sterke afkeer te hebben van enorme inkomensverschillen, stuitende armoede pal naast materiële overvloed, ongelijkheid als gevolg van ongelijke kansen, en wat dies meer zij.

Toch is dit niet het hele verhaal. Net als vrijheid heeft ongelijkheid ook een aantal nuttige functies. Sterker nog, zonder ongelijkheid zou er veel minder welvaart én welzijn zijn, en zou de wereld er een stuk slechter voor staan. Oftewel, men moet ook oog hebben voor de *positieve* kanten van ongelijkheid en zich bewust zijn van de (enorme) nadelen die een te drastisch afdwingen van gelijkheid met zich meebrengt (en dat nog afgezien van de aanslag op vrijheid die dat vaak oplevert). Als het over ongelijkheid gaat, moeten we niet alleen nadenken over hoe we de negatieve aspecten het beste kunnen aanpakken, maar ook over welke positieve effecten er precies zijn. Die positieve bijdrage houdt direct verband met de feitelijke ongelijkheden tussen individuen en de verschillende ondernemingen en organisaties. Deze ongelijkheden op *microniveau* leveren bij elkaar samen talloze *macro*-effecten op, hetgeen het belang onderstreept van de klassiek-liberale nadruk op individualisme (zie paragraaf vijf).

Dit artikel beargumenteert waarom *ongelijkheid* een essentiële rol speelt bij het realiseren van economische groei en welvaart. Er wordt dus gekeken vanuit een economische invalshoek en niet vanuit bijvoorbeeld een moreel of juridisch perspectief (De Beaufort e.a. 2021). Daarbij gaat het dus om de ongelijkheid tussen individuen en individuele organisaties, vooral ondernemingen, die resulteert in (sterk) uiteenlopende economische prestaties. De som van al die prestaties op microniveau leidt uiteindelijk tot een bepaalde mate van economische groei en welvaart op macroniveau. Zonder deze vorm van ongelijkheid zouden we nooit de welvaartsexplosie van de afgelopen 250 jaar hebben meegemaakt; eerst in het Westen en (veel) later ook in de nodige andere delen van de wereld. Dit hangt nauw samen met de implementatie van allerlei kapitalistische praktijken (Appels 2021). Dat deze een grote mate van vrijheid veronderstellen, is voldoende bekend en komt in dit artikel verder niet aan de orde. Het gaat in deze tekst uitsluitend om het belang van ongelijkheid voor het vermogen om welvaart te scheppen. En niet alleen welvaart, maar ook welzijn. Hogere welvaart maakt het immers mogelijk meer financiële middelen vrij te maken voor de stimulatie van welzijn (zie paragraaf zes).

Deze beknopte analyse betreft een onderwerp dat (politieke) economen al sinds jaar en dag bezighoudt. Het artikel grijpt terug op verschillende wezenlijke inzichten die de economische wetenschap in de loop der tijd heeft opgeleverd (maar die niet zelden over het hoofd worden gezien). De analyse pretendeert niet enige *nieuwe* economische inzichten op te leveren en gaat voorbij aan recentere verfijningen uit de economische

---

literatuur. De tekst beperkt zich tot goed gefundeerde basisprincipes die de tand des tijds hebben doorstaan.

Arbeidsdeling en specialisatie

Dat arbeidsdeling en specialisatie onontbeerlijk zijn voor economische ontwikkeling is onomstreden. Ze zijn cruciaal geweest voor het vergroten van de arbeidsproductiviteit in de loop der eeuwen. Adam Smith heeft dit met zijn beroemde analyse van een speldenfabriek briljant geïllustreerd: dankzij het opsplitsen van de werkzaamheden nodig om een speld te fabriceren, in plaats van dat elke arbeider alle werkzaamheden vervult, stijgt de productie van maximaal 200 naar 48.000 spelden per dag. We zien min of meer vergelijkbare effecten door de gehele (macro-)economie heen, waarmee de basis voor een enorme welvaartsstijging werd gelegd. Maar (ook) op dat 'hogere' niveau dient aan een andere voorwaarde te worden voldaan: de opgesplitste, gespecialiseerde activiteiten moeten worden *gecoördineerd*. Binnen bedrijven vergt dat adequaat management; tussens bedrijven de werking van de vrije markt met het prijsmechanisme.³

Arbeidsdeling en specialisatie impliceren ongelijkheid. De vele activiteiten en taken verschillen wezenlijk van elkaar en worden uitgevoerd door werkers met sterk uiteenlopende kwaliteiten. De ene is heel goed in *dit*, de andere in *dat*. Ieders specialisatie op een eigen terrein leidt, mits goed gecoördineerd, niet alleen tot een dramatisch hogere productie, maar betekent ook dat iedereen een geheel eigen bijdrage levert. Maar die eigen bijdrages zijn zowel qua inhoud als bijdrage aan het economisch proces (hun 'waarde') sterk verschillend; oftewel ongelijk. Deze

ongelijkheid is inherent aan arbeidsdeling en specialisatie, en daarmee onlosmakelijk verbonden met hun welvaartscheppende dynamiek.

Een bijzonder belangrijke variant is internationale arbeidsdeling en specialisatie. De explosieve groei in de *internationale* handel heeft enorm bijgedragen aan de wereldwijde welvaart. David Ricardo heeft reeds begin 19e eeuw de '*law of comparative advantage*' geformuleerd die laat zien hoe *alle* landen belang hebben bij vrijhandel, zelfs indien sommige landen op alle terreinen in absolute zin minder productief zijn dan andere landen. Het gaat uiteindelijk om de *relatieve* productiviteit. Als elk land zich richt op waar het relatief gezien het productiefst is, en de landen ruilen vervolgens hun goederen en diensten met elkaar – (vrij)handel – dan is het wereldinkomen maximaal. Internationale handel is een win-winsituatie en geen *zero-sum game* (de één zijn winst is de ander zijn verlies).

De enorme ongelijkheid tussen landen in termen van waar ze goed in zijn, werkt in ieders voordeel als men bereid is met elkaar te handelen. Het is de internationale variant van het concept van arbeidsdeling en specialisatie.

Economische dynamiek en onevenwichtigheden

Eén van de briljantste inzichten die de economische wetenschap heeft opgeleverd betreft de dynamische interactie tussen de allocatie van productiefactoren (vooral arbeid en kapitaal) en de wensen van de vragers van goederen en diensten. Er is sprake van een continu proces van optimalisering van de in-

---

zet van arbeid en kapitaal door ondernemers, in de meest ruime betekenis van het woord, in reactie op de vraag vanuit de markt en de productiekosten van het aanbod. De vraag vloeit voort uit de (gecumuleerde) nutsfuncties van de vragers; het aanbod vanuit de investeringen die een zo efficiënt mogelijke productie realiseren. Vraag en aanbod worden zo op elkaar afgestemd, maar omdat beide doorlopend veranderen, komt dit proces nooit tot een eind. Léon Walras heeft als eerste (wiskundige) aangetoond dat dit, onder strikte voorwaarden, leidt tot een optimaal *general economic equilibrium* (Walras 1874; 1877).⁴

De essentie van dit continue dynamisch proces is dat het wordt voortgedreven door *onevenwichtigheden*. Naar winst strevende ondernemers proberen te profiteren van situaties waarin zij *beter* kunnen inspelen op de vraag vanuit de markt. Zij zien en realiseren mogelijkheden die anderen niet zien of niet kunnen realiseren. De marginale opbrengsten (van hun investeringen) zijn groter dan hun marginale kosten, dus boeken ze winst. Maar die winsten trekken andere ondernemers aan die door te concurreren met extra aanbod de winsten doen dalen. Dit gaat net zolang door totdat de winsten nul zijn; oftewel totdat de marginale kosten van de laatste toetreders gelijk zijn aan zijn marginale opbrengsten. Tegelijkertijd passen de vragers hun vraag naar goederen en diensten zodanig aan dat het marginale nut van één extra eenheid van alle gekochte goederen en diensten gelijk is. Zodoende maximaliseren zij het nut dat zij van 'hun' goederen en diensten hebben. In deze *theoretische* evenwichtssituatie is de winst weggeconcurrereerd,

worden goederen en diensten zo efficiënt mogelijk geproduceerd en aangeboden, en wordt optimaal op de voorkeuren van de vragers ingespeeld. Dus de winsten zijn gelijk, namelijk nul, en ook het marginaal nut van één extra eenheid van elk geconsumeerde goed en dienst is gelijk. In dit evenwicht is geen vooruitgang meer mogelijk en zijn de bepalende variabelen *gelijk*.

Maar de essentie van de vrijemarkteconomie is nu juist dat het een *dynamisch proces* is dat continu aan verandering onderhevig is. Dit is door Joseph Schumpeter uitgebreid geanalyseerd en beargumenteerd, waarbij hij de cruciale rol van de entrepreneur en innovatie (*neue Kombinationen*) beklemtoonde (Schumpeter 1934; 1942). De vooruitgang, leidend tot economische groei, is het gevolg van de eindeloze interactie tussen onevenwichtigheden. Die *onevenwichtigheden* impliceren juist *ongelijkheid*. Ondernemers proberen elkaar af te troeven met betere producten en diensten tegen lagere kosten. Vragers verschuiven hun vraag naar de goederen en diensten die het meeste *extra nut* opleveren. Men gaat erop vooruit door te kiezen voor nieuwe goederen en diensten. Zonder deze ongelijkheid is er geen vooruitgang.

Het Pareto-principe of de 80/20-regel

De eerder geschetste processen betreffen de meest fundamentele of wezenlijke aspecten van de vrijemarkteconomie. Deze inzichten, die met vallen en opstaan in de loop der tijd zijn uitgedacht, kunnen worden beschouwd als de ultieme *theoretische* verklaring van wat er speelt. Maar ze zouden bijna letterlijk 'waardeloos' zijn als ze niet ook in de alle-

---

daagse economische praktijk terug te vinden zijn. En dat zijn ze inderdaad ook.

Aan de aanbodkant van de economie is het de niet aflatende concurrentiestrijd tussen ondernemingen die deze dynamiek concreet gestalte geeft (Appels 2021, hs 5.2). Daarbij speelt ongelijkheid een cruciale rol: de sterkere in termen van toegevoegde waarde en kosten van de geproduceerde goederen en diensten wint van de zwakkere. Het (relatieve) succes of falen is van vele factoren afhankelijk, waarvan we er hier één uitlichten omdat deze de inherente ongelijkheid, en de daaruit voortvloeiende welvaartscheppende dynamiek, zo treffend weergeeft.

Het 'Pareto-principe', of de '80/20-regel', stelt dat het in de praktijk heel vaak voorkomt dat een klein deel van de veroorzakende variabelen (zeg 20 procent van het totale aantal) verantwoordelijk is voor een groot deel (zeg 80 procent) van het effect (Pareto 1906). Ter illustratie, 80 procent van de winst is te danken aan 20 procent van de klanten. Of 75 procent van de voedselproductie is afkomstig van de 25 procent meest vruchtbare arealen.

Het punt is dat prestaties vaak sterk uiteenlopen, dus ongelijk zijn. Die markante, veelvuldig voorkomende ongelijkheid is kenmerkend voor een economie, of zelfs voor 'het leven', maar ook het uitgangspunt voor acties ter verbetering. Want een gedegen analyse van wáárom velen zo achterblijven ten opzichte van de besten zou zeer wel kunnen leiden tot maatregelen om daar wat aan te doen. Hele legers consultants verdienen de kost met dit soort analyses, bijvoorbeeld met het vaststellen van 'best practices' die dan worden uitgerold bij minder goed presteren-

de partijen. Of boeren kunnen de opbrengst van matig producerende grond opkrikken door middel van betere irrigatie, sterkere gemodificeerde gewassen en betere bemesting. De ongelijkheid wordt zodoende een bron van vooruitgang; dus niet alleen theoretisch gezien, maar ook in de dagelijkse praktijk.

Overigens impliceert dit niet dat alle ongelijkheden zullen verdwijnen. Net zomin als de theoretische evenwichtssituatie uit de vorige paragraaf ooit bereikt kan worden, zullen er ook in de praktijk altijd verschillen blijven bestaan. Dit kan te maken hebben met 'natuurlijke' verschillen die niet kunnen worden voorkomen of te wijten zijn aan andere (deels) onvermijdelijke obstakels (bijvoorbeeld aangeboren talent). Ook zullen in een continu veranderende omgeving steeds nieuwe ongelijkheden worden opgeworpen die pas na verloop van (lange) tijd kunnen worden aangepakt. Het hier beschreven leerproces voortkomend uit ongelijkheden komt dus nooit tot een stabiel, statisch eind maar blijft wel een voortdurende bron van vooruitgang.

Ongelijkheid en individualisme

De cruciale rol die ongelijkheid speelt bij het genereren van welvaart hangt samen met het feit dat deze op *microniveau* alomtegenwoordig is; dat wil zeggen, verschillen tussen alle individuen, individuele ondernemingen (of andere types organisaties) en specifieke omgevingen (klimaat, aard van terrein, aanwezigheid van grondstoffen etc.). De nu volgende analyse gaat uit van het economisch gedrag van individuen en individuele ondernemingen/organisaties en sluit zo aan bij het klassiek-liberale beginsel van *individualisme*. Het zijn uiteindelijk de (afwezigheid

---

van) prestaties van individuen en individuele ondernemingen/organisaties die ertoe doen en gezamenlijk de macro-uitkomst bepalen. Die prestaties verschillen enorm en zijn voor individuen geworteld in factoren als persoonlijke voorkeuren, karakter, talent, intelligentie, doorzettingsvermogen, energie, motivatie etc. Voor ondernemingen/organisaties worden die bepaald door zaken als strategische keuzes, operationele en organisatorische kwaliteiten, teamwork tussen medewerkers, aandacht voor detail etc. In een vrije economie en maatschappij, waarin alles en iedereen zijn eigen weg probeert te vinden (binnen bepaalde grenzen), komt dit neer op het zo goed mogelijk combineren van ongelijkheden. Anders gezegd, het zo goed mogelijk gebruikmaken van de sterk verschillende kwaliteiten en karakteristieken van individuen en individuele partijen.

Zoals reeds aangestipt, kwijt de vrijmarkteconomie, of het kapitalisme, zich op briljante wijze van deze taak, mits de ermee verbonden zwakheden en problemen adequaat worden geadresseerd (en zodanig dat het middel niet erger is dan de kwaal). Dat wordt weerspiegeld in noties als de onzichtbare hand, creatieve destructie en *spontaneous order (by human action not human design)* die kenmerkend zijn voor de werking van het kapitalisme. Succesvolle bedrijven produceren goederen en diensten waar mensen behoefte aan hebben tegen zo laag mogelijke kosten. Zij maken winst en expanderen waar mogelijk, terwijl hun falende concurrenten verlies lijden en mogelijk failliet gaan. Beloning en straf zorgen zo voor ongelijkheid.

Naast het zo goed mogelijk combineren van 'gegeven' individuele verschillen is het van

het grootste belang dat individuen en ondernemingen/organisaties zich maximaal kunnen ontplooiën en ontwikkelen. De verschillen zijn in veel opzichten niet gegeven maar mede afhankelijk van individuele keuzes die (niet) worden gemaakt, bijvoorbeeld met betrekking tot opleiding, praktijkervaring, en inzet en motivatie. Tevens daar zijn verschillen vaak de prikkel voor vooruitgang: de wens om erop vooruit te gaan is een essentiële onderliggende factor. Door de gemaakte individuele keuzes zullen de uitkomsten dienovereenkomstig anders uitpakken. Het afdwingen van gelijke uitkomsten ('output') ondanks geheel verschillende individuele keuzes ('input') staat hier haaks op en zal economisch en maatschappelijk ontwrichtend werken. Ontkenning van het bestaan van ongelijkheden op micro-individualistisch niveau, en het frustreren van de positieve dynamiek die ongelijkheid met zich meebrengt, is schadelijk voor economie en maatschappij. Dan gaat het niet alleen om een aanslag op de welvaart maar ook op het *welzijn*.

Welvaart, welzijn en ongelijkheid

Het simpele feit is dat een hogere welvaart meer welzijn mogelijk maakt, mits de juiste, veelal politieke, keuzes worden gemaakt. Want bij een stijgend inkomen kunnen meer financiële middelen worden vrijgemaakt om welzijn te stimuleren. De 'wet van dalend marginaal nut' impliceert dat het nut van extra materiële goederen afneemt naarmate men er meer van heeft, terwijl extra welzijn juist meer wordt gewaardeerd (ervan uitgaande dat dit in de Ausgangssituatie beperkt aanwezig is). Dus op indirecte wijze draagt het welvaart genererende kapitalistische systeem bij aan welzijn.⁵

Hier is volop empirisch bewijs voor. Er is een hoge correlatie tussen inkomen per hoofd en levensverwachting, de ultieme maatstaf van welzijn (zie bijvoorbeeld de TED-lezingen van de Zweedse arts Hans Rosling). De ‘Kuznets-curve’ geeft aan dat bij stijgend inkomen per hoofd de inkomensongelijkheid eerst toeneemt, maar vervolgens daalt.⁶ Een grote hoeveelheid meetbare variabelen geeft als algemene trend dat hoe rijker een land is, hoe minder vervuiling van lucht en water er is en hoe lager de CO₂-uitstoot per hoofd. En in het jaarlijks verschijnend *World Happiness Report* van de VN zijn de top 20 gelukkigste landen vrijwel altijd rijk en zijn de top 20 ongelukkigste arm. Het is dus niet verwonderlijk dat het de arme landen zijn die de rijke smeken om gigantische bedragen over te maken om klimaatbeleid te financieren. Iets dergelijks deed zich ook voor bij het bestrijden van het coronavirus. Ook is het alleszins begrijpelijk dat het juist veel arme landen zijn die vasthouden aan kolencentrales.

Zoals eerder betoogd, hangt de ongeëvenaarde welvaartscheppende kracht van het kapitalisme nauw samen met de dynamiek die uit ongelijkheid voortvloeit. Maar een onbedoeld neveneffect is dat vervolgens ook welzijn wordt gestimuleerd. Dit zeer positieve indirecte welzijnseffect zou teniet worden gedaan als ongelijkheden in zodanige mate op geforceerde wijze worden gereduceerd, dat de prikkel om te presteren verdwijnt en er geen of onvoldoende informatie wordt gegenereerd met betrekking tot waar en hoe het beste geïnvesteerd kan worden (optimale allocatie van productiefactoren). Daarbij is het vermogen om winst te maken van essentieel belang, waarbij de *verschillen* in winstmogelijkheden het kompas zijn dat aangeeft waar de meeste

waarde kan worden toegevoegd (gegeven de voorkeuren van de vragers) en hoe zo efficiënt mogelijk, dus tegen zo laag mogelijke kosten, geproduceerd kan worden om aan die vraag te voldoen. Dit werkt uitsluitend als er (een bepaalde mate van) ongelijkheid is.

Conclusie

Als het over ongelijkheid gaat, worden klassiek-liberalen veelvuldig in de verdediging gedrongen. Het verwijt dat ongeremd kapitalisme, of neoliberalisme zoals het tegenwoordig vaak wordt aangeduid, tot onrechtvaardige en onacceptabele inkomens- en vermogensongelijkheid leidt, wordt in brede kring luid en duidelijk naar voren gebracht. De aanzienlijke emotionele lading die hierbij komt kijken, maakt de discussie nog heviger. Het doet er dan nauwelijks meer toe hoe groot deze ongelijkheid daadwerkelijk is, of dat vrijwel iedereen, inclusief klassiek-liberalen, vindt dat bepaalde corrigerende maatregelen gewenst zijn (de vraag is alleen hoe en hoeveel er gecorrigeerd moet worden).

In deze discussie komen zowel de ‘natuurlijkheid’ als de positieve effecten van ongelijkheid nauwelijks aan bod. De verschillen op basis van onder andere biologische en erfelijke factoren, omgevingsfactoren die gedeels vastliggen, en het maken van goede of slechte beslissingen in specifieke situaties (bijvoorbeeld een investeringsbeslissing van een bedrijf of de keuze voor een bepaalde opleiding), worden veronachtzaamd. Dat geldt ook voor het feit dat volledige gelijkheid, of te ver doorgevoerde en afgedwongen gelijkheid, de dynamiek waarop welvaart (en daarvan afgeleid welzijn) berust, fataal ondermijnt.

Arbeidsdeling en specialisatie vormen de basis van elk systeem dat welvaart wil genereren. Het kapitalisme heeft in de afgelopen eeuwen als geen ander systeem bewezen in staat te zijn de daarvoor noodzakelijke processen tot stand te brengen, zowel nationaal als internationaal. Ongelijkheid is inherent aan arbeidsdeling en specialisatie, en in dit proces spelen het succes en falen van individuen, ondernemingen en andere organisaties een doorslaggevende rol. De daarin besloten ongelijkheid – tot uiting komend in bijvoorbeeld winst, werk en inkomen – is even onvermijdelijk als noodzakelijk. Dat betekent *niet* dat elke uitkomst maar geaccepteerd moet worden; het betekent wel dat dit proces in staat moet worden gesteld zijn heilzame werking te verrichten.

De economische wetenschap leert ons dat er in een vrijemarkteconomie sprake is van een doorlopende afstemming tussen de preferenties van de vragers (marginale nutsfuncties) en de productie van de aanbieders (kwantiteit, kwaliteit en kosten van het aanbod). Het is een eindeloze opeenvolging van onevenwichtigheden waaruit winsten ontstaan. Die onevenwichtigheden impliceren ongelijkheid; in het uiteindelijke theoretische, statische evenwicht – *general economic equilibrium* – is alles gelijk en stabiel. Maar dat eindpunt wordt nooit bereikt en gaat voorbij aan de essentie van de zaak: het continu zichzelf aanpassende proces waarin ongelijkheden de norm zijn. Vanuit een praktische optiek komt het Pareto-principe, de 80/20-regel, op hetzelfde neer. Verbluffend vaak blijken prestaties enorm te verschillen, waarbij om en nabij 20 procent van de betrokkenen ongeveer 80 procent van het totaal aan prestaties levert. Door vervolgens de in economisch opzicht minder suc-

cesvolle mensen richting de meer succesvolle personen op te trekken, boekt men vooruitgang. Verschillen in winst (voor bedrijven) en inkomen (voor individuen) spelen daarbij een cruciale rol.

De beschreven processen en interacties zijn geworteld in de verschillen op *microniveau*. Zodoende sluiten zij prima aan bij de klassiek-liberale nadruk op *individualisme*. Maar critici stellen individualisme klakkeloos gelijk aan egoïsme en gaan voorbij aan die fameuze quote van Adam Smith: “It is not from the benevolence of the butcher, the brewer, or the baker that we expect our dinner, but from their regard to their own self-interest.” Individualisme en ongelijkheid zijn twee kanten van dezelfde medaille en beide ondersteunen het klassiek-liberale narratief. Dat geldt evenzeer voor het verband tussen welvaart en welzijn. Als een fanatiek en doorgeslagen, in wezen irrationeel, streven naar gelijkheid het vermogen om welvaart te scheppen fundamenteel aantast, zal ook welzijn het slachtoffer zijn.

Hoewel ‘ongelijkheid’ nooit de positieve connotatie van ‘vrijheid’ ten deel zal vallen, is het bitter noodzakelijk het op zijn juiste waarde te schatten. Ongelijkheid is niet alleen in tal van opzichten en situaties een gegeven feit, maar vervult tevens een essentiële en waardevolle rol bij het verbeteren van economie en maatschappij.

Dr. Ton Appels is econoom en auteur van Pleidooi voor het Kapitalisme (2021).

Literatuurlijst

- Appels, T., *Pleidooi voor het Kapitalisme*, Apeldoorn/Antwerpen, 2021.
- De Beaufort, F., Van Schie, P., Wissenburg, M. red., *Vershil moet er zijn*, Den Haag, 2021.
- Van de Haar, E., *Human Nature and World Affairs*, Londen, 2023.
- Van Hees, M., Van Schie, P., Van de Velde, M., *Neoliberalisme: een politieke fictie*, Amsterdam, 2014.
- Pareto, V., *Cours d'Economie Politique*, 1906.
- Read, L., *I Pencil*, 1958.
- Van Schie, P., *Varianten van liberalisme. Substromingen, schijnvormen en representanten*, Den Haag, 2022.
- Schumpeter, J., *The Theory of Economic Development*, Cambridge, 1934.
- Schumpeter, J., *Capitalism, Socialism and Democracy*, New York, 1942.
- Walras, L., *Elements d'Economie Politique Pure*, Lausanne, 1874.

gebaseerd op het essay *I, PENCIL* van Leonard Read uit 1958.

4. Vanwege dit werk beschouwde Joseph Schumpeter hem als de grootste econoom aller tijden. Ook Carl Menger bouwde op zijn inzichten voort.
5. Dit laat onverlet dat het kapitalisme op andere manieren het welzijn kan belasten. Om dat te verhinderen of verminderen, wordt al sinds jaar en dag wetgeving aangenomen.
6. Overigens is de ongelijkheid tussen landen fors afgenomen dankzij het op grote schaal omarmen van kapitalistische praktijken door voormalige ontwikkelingslanden.

-
1. De term 'liberalisme' omvat sterk uiteenlopende varianten, zoals klassiek-liberalisme, sociaal-liberalisme en libertarisme.
  2. Tegenwoordig wordt ook vaak van 'neoliberalisme' gesproken.
  3. Milton Friedman heeft dit op even simpele als briljante wijze laten zien in zijn beroemde filmpje over het potlood (*pencil*), te vinden op YouTube. Mede